

Damjan Damjanović

TEMELJNI VIDOVI DUHOVNOSTI SLUGE BOŽJEG IVANA MERZA

Milost je nadnaravna, božanska stvarnost. Ona je u čovjeku počelo božanskoga života. Uzdiže ga do samog božanstva i uključuje ga u božanski život Presvetoga Trojstva. Istraživanje i proučavanje milosnoga života u čovjekovoj duši dostupno nam je samo u neznatnoj mjeri. U tom pogledu uspijevamo samo onoliko koliko nam to omogući Bog. Pa i to biva samo po milosti. Istraživati putove i djelovanje milosti možemo, dakle, samo po milosti. Zato svaki prikaz djelovanja milosti u čovjekovoj duši ima samo karakter manje ili više uspjela pokušaja.

Povjeren mi je zadatak da ukratko prikazem djelovanje Božje milosti u duši sluge Božjega Ivana Merza. Po sebi je jasno da tu dolazi u obzir i njegova suradnja s milošću. To bi, dakle, imao biti njegov neke vrsti duhovni portret.

Kako rekoh, *pokušat ću* taj život prikazati što cjelovitije, ali ne na temelju literature koja postoji o tom predmetu, nego kako sam ga doživio osobno, promatrajući ga godinu dana kao svoga profesora i pomno čitajući njegovu tiskom objavljenu i neobjavljenu rukopisnu ostavštinu. Tako ovaj moj prikaz ima karakter *pokušaja*, koji je u neku ruku obojen impresionistički.

Dra Ivana Merza sam prvi put vidio u vrijeme svoga novicijata na Trsatu, a ubrzo nakon toga bio mi je godinu dana — škol. god. 1926/27. — profesor francuskoga jezika u ondašnjoj Nadbiskupskoj velikoj gimnaziji u Zagrebu, ali samo godinu dana, jer smo obojica slijedeće godine teško oboljeli. Još nešto! U svojim sam zrelim godinama imao lijepu priliku i mogućnost da temeljito pregledam i pročitam njegovu cjelokupnu tiskanu i rukopisnu ostavštinu. Tako je moje poznavanje njegova duhovnog lika, milosnog rasta i razvoja plod vlastita doživljavanja i najneposrednijih osobnih utisaka. Zato se u ovome pokušaju niti oslanjam niti pozivam na životopisce sluge Božjega, a ni na ostale pisce koji su o njemu bilo što napisali.

Težnja za evanđeoskim savršenstvom

Kristove riječi: »Budite savršeni kao što je savršen vaš nebeski Otac!« (Mt 5, 48), kojima je zaključio svoj Govor na gori, i danas neumanjenom snagom odjekuju ovim grešnim svijetom i prodiru do najdubljih dubina ljudskih duša. Rijetki ih, međutim, usvajaju da Im te riječi budu vrhovnim pravilom života. Među te malobrojne spadao je Ivan Merz. On ih je, tko zna koliko puta, pročitao i čuo, usvojio ih i svjesno prihvatio cijelim svojim bićem. Isto je tako u njegovoj kršćanskoj svijesti bio trajno nazočan i onaj malne istoznačni poticaj sv. Petra apostola, koji glasi: »Rastite u milosti i spoznaji našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista!« (2 Pt 3, 18)

Dnevnik što ga je mladi Merz počeo voditi u posljednjem razredu realne gimnazije u Banjoj Luci svjedoči da je već tada počeo sistematski provoditi duhovni život i da je ovaj u njemu iz godine u godinu sve više napredovao. Premda taj dnevnik nema isključivo duhovni karakter, ipak uza sve to sadrži mnogo podataka, vrijednih i dragocjenih, o Merzevim neprestanim i žilavim nastojanjima oko napretka u duhovnom životu i upoznaje nas s njegovim vjerskim pogledima i moralnim stavovima u pojedinim razdobljima života, kao i u različitim životnim okolnostima.

Pomoću dnevničkih bilježaka pomnjivo analizira i kontrolira sav svoj život i sve svoje pojedinačne čine. Tako doznajemo da je isprva bio kolebljiv i popustljiv prema svojim slabostima i nesavršenostima. Konstatira da je u nekim stvarima napredovao, a u nekima da nije. Sa sobom i sa svojim nastojanjima, s obzirom na duhovni napredak, nije zadovoljan. Tako se, na primjer, optužuje zbog sebeljublja i oholosti. Svoje nam iskreno priznanje u dovoljnoj mjeri sve to ilustrira riječima: »Sam bih sebi priznao grijeh, a kad mi drugi napomene, ja se ljutim, umjesto da sam mu zahvalan. Onda ona težnja za religijskom reformom svijeta, još više neka težnja u meni da se uzoholim. Može čovjek biti ponosan, jer zna što je istina; nu tu se uvijek pomišlja na trijumf i kako ću ja na kraju imati pravo, umjesto da se zgadim i priznam da nije ništa moja zasluga, nego da se pokoravam Istini koja je pobijedila. Često se treba poniziti i onda će čovjek istom biti na svome mjestu.« (Dnevnik, 14. I. 1916.) Četrnaest dana kasnije ponovno se prekorava: »Vidim da sam na jeziku kršćanin, ali na djelu ne. Nema ništa teže nego biti dobar kršćanin.« (Dn, 28. I. 1916.)

Ta neodoljiva težnja Ivanova srca za sve višim stupnjem evanđeoskog savršenstva nije u njemu nikad jenjavala, nikada se nije umanjivala, nego je, naprotiv, danomice bivala sve veća i sve gorljivija. Iz nje se radala sve veća svetost ili, još bolje rečeno, ona se sve više razvijala i odražavala u heroizmu njegovih pojedinih kreposti, a napose onih triju dominantnih koje katolička dogmatika naziva teološkim krepostima.

2. »Ljiljan među trnjem«

I na Ivana se s više gledišta može punim pravom i vrlo prikladno primijeniti ona jedinstvena biblijska slika koja nas zadivljuje svojom jedinstvenošću i bogatstvom sadržaja, a nalazimo je u »Pjesmi nad pjesmama«. I za nj možemo reći da je duhovno rastao i razvijao se kao »ljiljan među trnjem« (Pj 2, 2).

Obuhvatimo samo letimičnim pogledom različite ambijente u kojima je rastao, razvijao se i sazrijevao. Ti su ambijenti velikim dijelom bili nepovoljni, štoviše, mogli su za njegov milosni razvoj i rast biti čak i štetni. Njegova je, međutim, suradnja s Božjom milošću bila tolika da se to ipak nije dogodilo.

Do mature je živio sa svojim roditeljima. Bio im je jedinac. S obzirom na vjeru i praktično provođenje kršćanskoga života oni su bili nezanimljivi, indiferentni, liberalni. U osnovnoj je školi i gimnaziji znatnim dijelom bio okružen inovjercima — muslimanima i pravoslavnima. Kratak boravak u vojnoj akademiji u Bečkom Novome Mjestu, zatim studij na Bečkom sveučilištu za Ivanov su kršćanski život predstavljali još nepovoljniju sredinu. Nešto slično treba reći i o onim najtežim godinama njegova života što ih je u vrijeme I. svjetskog rata proveo u Grazu i u Slovenskoj Bistrici kao »kadet«, te napokon u kavernama talijanskoga bojišta u južnom Tirolu. Ivan se u svim tim sredinama, iako su bile nepovoljne, uspješno probijao kroz različite moralne tjesnace i klance, jer je u svojoj svijesti uvijek imao nazočan nadahnuti poticaj sv. Pavla: »Ne daj da te svlada zlo, već zlo svladaj dobrom!« (Rim 12, 21)

Među vjerskim se indiferentistima razvijao u svjesna i praktična vjernika; među razvratnicima i pokvarenjacima ozbiljno je prijanjao uz samozataju i oštru tjelesnu trapnju; među nitkovima i propalicama vrlo je brižljivo i odlučno izgrađivao svoj kršćanski karakter, obuzdavao i krotio strasti, zarobljavao trostruku požudu (usp. 1 Iv 2, 16).

3. Izgrađuje kreposti

Ivan nas zadivljuje svojim žilavim nastojanjem i odlučnošću u borbi za pojedine kršćanske kreposti.

Uvijek je bio svjestan da je ljubav prema Bogu i prema bližnjemu središnja evanđeoska krepost, jer »u ovim dvjema zapovijedima stoji sav Zakon i Proroci« (Mt 22, 40). Možda čak i nije potrebno posebno naglašavati kako se prije svega i najviše trsio da neprestano raste i napreduje u ljubavi. To obilno i svestrano potvrđuju njegovi spisi i njegova svakolika kršćanska praksa. — Iz ljubavi su se radale sve njegove velike ideje s obzirom na vjerski i moralni preporod hrvatskoga naroda, a napose njegove mladeži. Ljubav je bila duša svih njegovih plemenitih nastojanja, izvor njegova apostolskog žara, njegovih odricanja i žrtava za duhovno oblikovanje hrvatske katoličke muške i ženske mladeži.

Premda je i svim ostalim krepostima posvećivao nužnu pažnju i nastojao ih steći nepopustljivom borbom, ipak je kreposti sv. čistoće, izumemo li ljubav, posvećivao najveću pažnju i glavnu brigu.

U višim je razredima gimnazije u Banjoj Luci doživio svoju prvu i, čini se, jedinu mladenačku ljubav. Kad u njoj nije našao ono što je mislio naći, počeo je na čistoću kao kršćansku krepost gledati drugim očima. Inače je žena kao takva i dalje bila predmetom njegova studija I posebna zanimanja. Bila mu je predmetom studija s jedne strane zato što je I sam u svojim udovima osjećao i nosio onaj »drugi zakon« o kojem piše sv. Pavao (usp. Rim 7, 23), a s druge je opet strane, kao ljubitelj umjetnosti uopće, a lijepe književnosti napose, nužno morao u svoj studij uključiti proučavanje žene i njezine specifične psihe, jer je ona, općenito rečeno, jedan od najčešćih predmeta literarnog obrađivanja.

Veliku je pažnju posvećivao seksualnom nagonu I problemima s toga područja. U svjetlu Božje Istine nastojao je ozbiljnim i trijeznim studijem u tom nagonu otkriti ono što je u njemu uzvišeno, sveto i božansko. Opetovano se vraćao k problemu ljubavi prema ženi. Između ostaloga o tome je zapisao i ovo: »Problem ljubavi je osobito zanimljiv. Već poradi toga moje gledanje žene je prilično visoko, što moja strast više ne govori, nego sve promatram objektivno, hladno.« (Dn, 12. VI. 1915.)

Ivanov je stav s obzirom na vrijednost sv. čistoće odlučan I jasan. Naglašava da je voli više negoli dubokoumnost i znanje: »Sam osjećam da me se ma kako inteligentan čovjek ne bi nikada mogao tako dojmiti kao čisti. (...) Čistoća I vječno čistoća treba da je geslo!«

Tu krepost tijesno povezuje s kultom bi. Djevice Marije i s velikim se pouzdanjem oslanja na njezinu milosnu pomoć u teškoćama i borbama.

Sav je taj njegov studijski interes za ženu svršio divnim duhovnim rezultatom: Ivan se napokon svom svojom dušom zaljubio u evandeosku čistoću, koju je Isus toliko uzdigao i preporučio, te je najprije položio prihvratni zavjet čistoće — »do ženidbe« — a konačno je u tom pogledu učinio još značajniji i odlučniji korak — prihvativši ono najsavršenije — »poradi kraljevstva nebeskoga« je (usp. Mt 19, 12) cijelim svojim bićem prigrljio Bogu posvećeni celibat i položio doživotni zavjet potpune uzdržljivosti i čistoće.

Kad je riječ o Ivanovim krepostima, spomenut ću samo kratko I njegovu poniznost. Premda je mnogo studirao i nastojao steći što opsežniju kulturu duha I uma, ipak je uza sve to poniznost pretpostavljao studiju i znanju. To je u svom Dnevniku izrazio izjavom: »Gledat ću da ponizno vršim volju Božju, da ne budem odviše pohlepan za znanjem i da radim onoliko koliko mogu. Nauka ne smije biti sama sebi svrhom, ona mora da uza svu ljepotu koju sama po sebi krije I nešto pridonese kraljevstvu Božjem na zemlji.« (Dn, 5. II. 1918.)

4. *Duhovno prijateljstvo i vodstvo*

Nadahnuti Sirah naziva sretnim i blaženim onoga tko je našao pravoga prijatelja (usp. Sir 25, 12).

Ivan je imao velik niz dobrih prijatelja među kojima je dr Ljubomir Maraković, njegov profesor iz hrvatskoga jezika, zauzimao posebno mjesto. Taj je čovjek, nema sumnje, bio Ivanu prvi putokaz prema najvišim vrhuncima »gore Gospodnje« (Ps 23, 3), kojom psalmist slikovito označuje evanđeosko savršenstvo.

Isprva nije imao stalna svećenika koji bi ga duhovno vodio i oblikovao, a ipak je uza sve to neprestano napredovao, uspješno se razvijao i rastao u milosnom životu. Možemo mirne duše reći da ga je u tom prvom razdoblju vodio izravno sam Duh Sveti bez ikakva posrednika. Istom u posljednjoj etapi, kad je u svetosti već sazrijevao, imao je stalna ispovjednika i duhovnog vođu, kojem je bio odan i poslušan poput djeteta. Bio je to isusovac o. Josip Vrbaneč.

Ivan je u svojim zrelim godinama nastojao Gospodinu izraziti svoju dukoku zahvalnost za veliki dar duhovnoga prijateljstva i duhovnog vodstva napose time što je duhovno vodio i oblikovao brojne katoličke mladiće i djevojke, gledajući u tome ono glavno i bitno u svom bogato razvijenom i bujno razgranatom apostolatu. Iako je kao svjetovnjak bio nosilac samo onog općeg ili »kraljevskog svećeništva« (usp. 1 Pt 2, 9), ipak je svojim gorljivim apostolatom nadvisio i pretekao mnoge nosioce ministerijalnoga ili hijerarhijskoga svećeništva. Zato je zavrijedio naše priznanje i s posebnim zadovoljstvom možemo reći da je on kao svjestan katolički laik imao svetu svećeničku dušu i čisto svećeničko srce.

5. *U carstvu kontemplacije*

I najstariji nas Ivanovi dnevnički zapisi dostatno informiraju o tome kako je on već kao gimnazijalac u sebi trajno osjećao neudoljivu unutarnju potrebu da što više moli i da se što češće pričešćuje. Isto se tako već u njegovim mladenačkim godinama prilično jasno opažaju nesumnjivi znakovi velike sklonosti i težnje za onim najvišim i najsavršnijim oblikom milosnoga života koji se zove kontemplacija.

Već je kao gimnazijalac viših razreda osjećao unutarnju potrebu češće ispovijedi i pričesti, a nije se zadovoljio samo onim što je snagom ondašnjega školskog zakona morao učiniti tri-četiri puta tijekom školske godine. U Dnevniku je više puta naglasio kako mu u večernje doba godi i kako ga duhovno osvježuje i obogaćuje samotna adoracija pred sveto-hraništem. Jednoć je to svom Dnevniku povjerio riječima: »Jako volim tišinu, mir; mogu razmišljati, mogu misliti na misterij Euharistije, zapadati u nepomično čuđenje, mogu se dugo moliti. (...) Ljepše je u samotći, ljepše je zavući se u tamnu crkvicu i pri treptanju vječne svjeće, za posljednjih traka sunca tiho moliti krunicu i diviti se, vječno se diviti Euharistiji, tome sjaju, toj veličini, toj neizrecivoj Ljubavi.« (Dn, 24. II.

1916.) Ta ga težnja za samoćom i onim najintimnijim, šutljivim, neposrednim kontaktom i povjerljivim općenjem s Kristom pod sakramentalnim prilikama nije nikad napuštala, nego je, naprotiv, u njegovoj duši sve više rasla i sazrijevala, dok nije konačno dospio do one mistične ljubavne povezanosti i jedinstva s božanskim Učiteljem, što je sv. Pavao Izrazio poznatim rilječima: »S Kristom sam razapet na križ!« (Gal 2, 19)

S tom je kontemplativnom komponentom u Ivanovu mllosnom životu najtešnje povezana i njegova pokornička praksa i neodoljiva težnja da se zajedno s propetim Kristom žrtvuje, da mu bude predan i u životu i u smrti. Ta je kontemplativna komponenta u njegovu nadnaravnom životu ujedno bila izvorom velike zahtjevnosti s obzirom na duhovnu praksu. Tako je uza sva teška odricanja što su mu ih nametale okolnosti čak i kao ratnik na talijanskom bojištu mislio još i na »dodatna pokornička djela«. O tome je napisao u svom Dnevniku: »Nastojim da se odučim zajutraka I popodnevnog jela. Spavam već nekoliko dana na zemlji. Kušat ću da ranije nego obično ustajem, barem oko 6 sati, da se mogu više sam s Bogom pozabaviti. Odviše govorim, suviše sam u društvu, slab sam u patnji. Kad naša pukovnija ode gore na »Stellung«, javit ću se drage volje da odem s njima, da se malo priviknem na dočekivanje smrti.« (Dn, 27. I. 1918.) Devet dana nakon toga je zapisao: »Na svladavanje tijela ne smijem zaboraviti, kad-tad strogo postiti, tako da u svakom momentu mogu raditi sa svojim tijelom što je mene volja.« (Dn, 5. II. 1918.)

Iz istog je izvora dolazio i poticaj da se što češće, po mogućnosti dnevno, pričešćuje, da aktivno sudjeluje u euharistijskoj žrtvi, da adorira pred svetohraništem te da u dubokoj sabranosti obavlja pobožnost Križnoga puta.

Što je za sv. Benedikta opata bio Subiaco, za sv. Franju Asiškoga Alverna, za sv. Ignacija Lojolskog Manresa, to je na svoj način za slugu Božjega Ivana Merza bila galerija bazilike presv. Srca Isusova u Zagrebu. Ondje je danomice određeno vrijeme proboravio *sam sa sobom* i sa svojim Gospodinom i Učiteljem. To su bili časovi kad se nesmetano prepuštao kontemplaciji.

Početnička su očitovanja Ivanove kontemplacije sustavnim i upornim nastojanjem, ustrajnim radom i oštrom borbom bila stečena, a u završnoj fazi, kako se meni čini, poprimiše karakter ulivenosti.

Zadivljuje nas i upravo zapanjuje Ivanova oštra tjelesna pokora i unutrašnje mrtvenje pojedinih duševnih manifestacija, kao što su: radoznalost, težnja za znanjem, isticanje vlastitoga JA, besplodno maštanje, sanjarenje itd. Najbolji uvid u njegov cjelokupni pokornički život pružaju nam njegove brojne odluke što ih je napose stvarao prigodom duhovnih vježbi, a smatrao ih je svojim »pravilom života«. Evo kratka izbora iz tih odluka (donosimo samo one najznačajnije):

1) na sasvim tvrdom ležati; — 2) izjutra ništa ne jesti; — 3) u petak osjećati glad; — 4) samo ručati i večerati; — 5) jednom mjesečno 24 sata

ništa ne jesti i ne piti; — 6) o svojoj boli nikada ne govoriti; — 7) ići u neugodne situacije; — 8) katkada si svojevolumno zadavati bol; — 9) vlastitu bol blagoslivljati; — 10) ustajati ljeti u 4, a zimi u 5 sati; — 11) što savršenije vršiti staleške dužnosti — kao pokoru; — 12) kod svakog obroka načiniti kakvu pokoru za spas duša.

Svojoj tjelesnoj pokori Ivan je postavio određene ciljeve. Išao je za tim:

— da obuzda požudu tijela, upokori strasti i tako izgradi krepost sv. čistoće;

— da stekne jaku volju i izgradi čvrst kršćanski karakter;

— da što više osigura svoje vječno spasenje, nasljeđujući primjer sv. Pavla (usp. 1 Kor 9, 27);

— da tako sudjeluje u trpljenju Crkve i »dopunjuje ono što nedostaje mukama Kristovim« (usp. Kol 1, 24);

— da napokon tako ostvari što veću sličnost s propetim Isusom Kristom.

6. *Izvori milosne snage*

Molitva, sakramenti i liturgija tri su izvora iz kojih je Ivan crpao obilnu milosnu snagu. Bez toga on ne bi bio ono što jest i ne bi ostvario onaj stupanj kršćanskog savršenstva na kojem se našao u času svoga pre-seljenja u vječnost.

a) Ivanov je molitveni život bio vrlo bogat. Mnogo je i pobožno molio. Molitvom je neprestano pothranjivao svoj milosni život. Molio je usmene molitve, razmatrao je i prepuštao se kontemplaciji. U njegovu su repertoaru usmenih molitava središnje mjesto zauzimali: ondašnji svećenički časoslov — brevijar i Gospina krunica. Nakon hodočašća u Lurd u Gospinu se krunicu upravo zaljubio te je u posljednjim godinama života, kad je razvijao najživlji apostolat, običavao manje-više redovito svaki dan izmoliti svih petnaest otajstava. — Da bi se što više suobličio Kristu rassetome, redovito je, ako mu je to bilo moguće, obavljao pobožnost Križnog puta. A da bi što dublje prodro u milosno carstvo evandeoskog života i da bi što intimnije živio s Crkvom, danomice je razmatrao. Predmete svojih razmatranja uzimao je iz Rimskoga misala. Njegovo je vanjsko držanje u vrijeme molitve pokazivalo da je bio maksimalno sabran i duboko pobožan, tj. da mu je molitva bila protkana vjerom, ufanjem i ljubavlju. To mu nije bilo teško ostvarivati, jer je trajno nastojao živjeti u Božjoj nazočnosti.

b) U mladenačkim godinama ispovijedao se povremeno, kako su to zahtijevale potrebe njegove duše. A kad je već dosego punu duhovnu zrelost, ispovijedao se svaki tjedan kod redovitog ispovjednika. Da bi taj sakrament primao sa što većom duhovnom koristi, svakog je dana redovito obavljao i općenito i posebno ispitivanje savjesti. Tim je

ispitivanjima posvećivao 5 minuta, kako je svojevremeno obećao i odlučio.

c) Za Ivanovu je duhovnost, nema sumnje, bilo najznačajnije njegovo živo nastojanje da na najsuptilniji i najintimniji način živi s Crkvom po sv. liturgiji. On je bio naš prvi svetovnjak koji je s misalom u rukama pratio euharistijsku žrtvu. On nije »molio pod misom«, kako su to u ono doba običavali činiti ostali vjernici, nego je »molio misu«. Merz nije samo »bio kod mise«, nego je u njoj najaktivnije sudjelovao. Za to je nastojao pridobiti i uputiti i druge, a napose svoje učenike i članove Katoličke akcije, svoje drage »Orlove« i »Orliće«.

Svetu je pričest redovito primao u misi, a doživljavao ju je na svoj specifičan način. Kad bi se pričestio, zahvatilo bi ga posebno raspoloženje, koje je, kako mi se čini, imalo mističan karakter. Tada bi ga posvema obuzeli pobožni osjećaji, kojima zbog njihova intenziteta nije mogao odolijevati. (Usp. Dn, 27. XII. 1915.) Jedno takvo raspoloženje u svom je Dnevniku prikazao ovako: »Bože, Bože, koliko te ljubim, koliko ti zahvaljujem što mi sada dušu ispunjaš čudesnom, punom slašću. Kako se moja duša diže, kako leti k tebi. Htjela bi da nadčovječjom snagom razbije ova prsa i ode gore i da se s tobom vječno sjedini.«

7. *Povezanost kontemplacije i apostolata*

Već smo nešto rekli o Ivanovim sklonostima prema kontemplaciji, ali tome treba dodati još nešto, naime da je njegov mnogostruki i plodni apostolat bio najtješnje povezan s njegovom kontemplacijom. Kontemplacija je bila izvorom njegove posvemašnje predanosti apostolatu i njegove apostolske revnosti. Sretnici koji su imali prilike gledati ga i slušati mogli su bez teškoće zaključiti da je njegov apostolat bio i zahtjev i plod kontemplacije.

Premalo je, reknemo li da je Ivan bio samo tijesno povezan s Bogom, jer je on bio pun Boga te i njemu dobro pristaje onaj uzvišeni nadimak sv. Ignacija mučenika, a to je »Theophoros« — Bogonosac. Ivan je cijelim svojim životom Boga neprestano propovijedao i braći ljudima ga uvijek donosio.

Iz Ivanove se kontemplacije rodila ideja o novim oblicima i o novim putovima evandeoskog savršenstva. Nastojao je, naime, pronaći put i način kako bi se usred svijeta i u svjetovnom odijelu, neovisno o tradicionalnim redovničkim ustanovama, moglo živjeti prema evandeoskim načelima i obdržavati evandeoski savjeti. Svojim je idejama i sugestijama kod nas na neki način bio pretečom onog oblika i načina evandeoskog života što ga danas predstavljaju tzv. sekularni instituti.

Velika Ivanova sklonost prema kontemplaciji u njegovoj duši podržava i razvija velike simpatije prema redovničkom životu uopće, a prema monaškome napose. O tom čitamo u Dnevniku: »Jedino asketski, monaški

život u obožavanju Euharistije možda podaje zadovoljstvo; drugo, čini mi se, ne.« (Dn, 22. X. 1916.)

Čini se da je s Ivanovom kontemplacijom povezan i jedan značajan slučaj proročanske vidovitosti. Trinaest je godina unaprijed pretkazao svoju preranu smrt. Evo njegovih riječi iz Dnevnika: »Mislim na roditelje. (...) Gledam kako mama i tata, već stari, dolaze na moj grob i plaču.« (Dn, 24. IV. 1915.) Nisam se više namjerio ni na jedan slučaj te vrste. A zbog toga ovo što sam naveo ništa ne gubi na svojoj snazi i značenju.

Još je nešto u njegovu duhovnom životu vrlo naglašeno. Kroz cijeli se, naime. Dnevnik provlači kao posebno istaknuta misao »mysterium Crucis«, a s tim je u vezi i Ivanovo nadnaravno gledanje na vrijednost i smisao patnje i bola u čovjekovu životu. U sebi osjeća neodoljivu težnju za Bogom. U tom je pogledu samome sebi nepoznanica. Neke pojave u svojoj duši i njezine neobične nadnaravne težnje u svom Dnevniku prikazuje riječima: »Zašto u meni tolika težnja za usavršavanjem samoga sebe, za zbliženjem s onim Najvećim? Zašto neka nadnaravna sila uvijek govori: Posti, ne jedi previše...!« (Dn, 18. VI. 1917.)

8. *Kult Gospe i svetaca*

U Ivanovu je milosnom životu vrlo naglašen kult presv. Bogorodice i svetaca.

Gospu štuje i zaziva već u prvim počecima svojih sustavnih nastojanja oko duhovnog života i rasta. Nekako je ubrzo nakon mature zapisao ovu svoju doista spontanu molitvu, koju upravlja Gospi: »Majko moja dobra. Najveća, molim te napuni moju dušu lijepim osjećajima, plemenitim mislima; uvijek mi označi pravi put, i ako mi bude teško ga slijediti.« (Dn, 14. XII. 1914.)

Hodočašćenje u Lurd u njegovoj je duši ostavilo dubok trag. Onamo je hodočastio da bi po Gospinu zagovoru izmolio zdravlje svojih bolesnih očiju. Uz ostalo je ondje doživio vjeru na opipljiv način i još je više uz ljubio presv. Djevicu.

Budući da je u Lurdu kult Majke Božje najtješnje povezan s kultom presv. Euharistije, zato su ta dva kulta i u njegovu životu bila najtješnje povezana i neodoljiva. Euharistija i Marija su u njegovu vjerničkom srcu zauzimale posebno, središnje mjesto.

I štovanje svetaca bilo je u njegovu životu i djelovanju vrlo naglašeno. Tako i taj kult u njegovu duhovnom liku predstavlja vrlo značajnu crtu. Spomenimo zato samo one najistaknutije svece koji su snagom svoje svetosti i izvornošću svoje nauke za nj predstavljali auktoritete prvoga reda. Sv. Ivan apostol i evanđelist, sv. Ignacije Lojolski, sv. Franjo Asiški i sv. Ivana Arška predstavljaju najuži krug svetačkih likova i uzora koji su svojom gigantskom pojavom na nj izvršili vrlo snažan utjecaj.

Sveci su mu bili sigurni i pouzdani vodiči na putu evanđeoske savršenosti. Taj je momenat u njegovu odnosu prema svecima daleko više naglašen nego što je naglašeno zazivanje njihove zagovorne moći u različitim zgodama i nezgodama života. Štujući svece kao uzore evanđeoskog života, i sam je vjerno surađivao s milošću i postao uzorom sveta i pravedna života. Neodoljivim mirisom svojih evanđeoskih kreposti povlači za sobom mnoge i mnoge da ga nasljeduju.

9. Posve nadnaravno orijentiran

Milosni život sluge Božjega Ivana Merza tako je bogat i dubok da ga nije moguće cjelovito prikazati u svim njegovim pojedinostima, što bi inače zahtijevao duhovni portret čovjeka kojem je u novijoj povijesti naše domaće Crkve osigurano tako značajno mjesto. Ovo je, prema tome, samo skica za takav portret, načinjena prema sjećanju i doživljenim utiscima što sam ih stekao promatrajući ga živa i pomno čitajući njegovu pisanu ostavštinu. Iako veći dio njegovih spisa nije s formalne strane posve izrađen i dotjeran, ipak nam sav taj materijal i svojom nedovršenošću i nedorečenošću pruža posve dostatno i autentično svjedočanstvo o toj najintimnijoj strani njegove osobe, tj. o njegovu odnosu prema Bogu, prema Crkvi i prema bližnjemu.

Ivan se bavio najrazličitijim problemima s različitih područja ljudskoga života i djelovanja, kao što su: duhovni život, liturgija, kršćanski odgoj, sociologija, umjetnost, politika itd. Svi predmeti kojima se bavio i koje je obrađivao bilo u svojim predavanjima, bilo u člancima, pokazuju njegovu posvemašnju nadnaravnu orijentaciju i njegovu, na evanđeoskim načelima izgrađenu, moralnu osobnost. U njega je sve bilo određeno i jasno, u svemu je bio načelan, odlučan i radikaln.

Premda se u njegovim spisima nisam nigdje namjerio na inače poznatu duhovnu parolu »Quod aeternum non est, nihil est«, ipak sam u svakoj njegovoj rečenici doživio i osjetio njegovo čvrsto nadnaravno usmjerenje.

Zaustavimo se samo kod umjetnosti u najširem smislu. Ona je za Ivana u vrijeme njegova studija predstavljala njegovu omiljenu i glavnu preokupaciju. I na tom je području nastojao biti posve neovisan i trudio se da u svakom pojedinom slučaju ima vlastit stav i da stvori posve samostalan sud. U tom je slučaju vrlo značajan njegov odlučan stav prema poznatoj krilatici francuskog teoretičara umjetnosti Teófila Gautiera s obzirom na slobodu umjetničkoga stvaranja koja glasi: »L'art pour l'art!« Ivan tu krilaticu osuđuje i odlučno zbacuje jer je u suprotnosti s kršćanskim gledanjem na umjetnost i na umjetničko stvaranje. Razmišljajući o umjetnosti i umjetničkom stvaranju, naglasio je kako i umjetnost mora čovjeku pružati neku određenu korist. U svom se Dnevniku Izražava sasvim konkretno pa naglašava da i umjetnost može

i mora služiti religiji. O tome je napisao: »I umjetnost mora imati svoju svrhu, kao što je užitak u ljepoti, skladu i drugome. Nadalje može biti službenica religije u širokom smislu riječi. 'L' art pour l' art' — sama priroda veli — jest glupost. Ta što je u prirodi bez svrhe? I obratno.« (Dn, 6. IV. 1916.)

I umjetnost mora čovjeku biti korisna, a nipošto mu ni u kojem pogledu ne smije biti štetna, a napose kad se radi o pitanjima vjere i morala.

Ivanov je vjerski radikalizam i načelan stav prema religiji došao do posebna izražaja u paroli koju je izrazio latinskim jezikom: »Aut catholicus, aut nihil!« — Za slugu Božjega smo samo toliko katolici koliko smo odani i poslušni papi. Zato hrvatskim katoličkim »Orlicama« napose naglašava da moraju biti »filiae Petri«, tj. treba da do skrajnosti budu odane i poslušne zakonitom nasljedniku sv. Petra — rimskom biskupu, papi.

Evandeoska se duhovnost i posvemašnja nadnaravna orijentacija Ivana Merza na poseban način odrazila u opširnoj teološkoj studiji koja je ostala u rukopisu, a ima naslov »Ljudsko tijelo i tjelesni odgoj u svjetlu Katoličke Crkve«. U toj studiji, među ostalim, svestrano prikazuje smisao i svrhu tjelesnoga odgoja i tjelovježbe u katoličkom »Orlu« te sve postavlja na teološke temelje. Naglašava veliku važnost tjelovježbe i športa za cjelovitost katoličkog odgoja mladeži. U taj odgoj nastoji unijeti i duboko uvriježiti Euharistiju i euharistijski život uopće. To je imao biti svojevrsan priručnik i praktičan savjetnik za solidno vođenje duhovnoga života višega stupnja i stila u ondašnjim orlovskim organizacijama. To isto njegovo nastojanje naglašeno je i u nacrtu obreda za svečano primanje novih članica u zajedništvo hrvatskih katoličkih »Orlića«. Osim toga za potpunost katoličkog odgoja naglašava prijeku potrebu stoljećima prokušane kršćanske askeze.

10. Osnovne značajke duhovnosti Ivana Merza

Duhovnost je sluge Božjega Ivana Merza utemeljena na nepromjenljivima, vječnim evandeoskim načelima. On je bio posve prožet i prodahnut Evandeljem. Izvrsno ga je poznavao, najdosljednije ga je u svom životu ostvarivao. Za njega su Isusove riječi bile upravo ono što je Isus i htio da budu — bile su »duh i život« (Iv 6, 64). Zato njegova duhovnost ima prije svega *evandeosko obilježje*.

Drugi, najizdašniji izvor njegova milosnoga života bila je Euharistija kao žrtva i kao sakrament. Dnevno sudjelovanje u euharistijskoj žrtvi i u euharistijskoj gozbi njegovu je duhovnom liku utisnulo *euharistijsko-liturgijski značaj*.

Slikovita karakteristika kojom je Krist Gospodin odlikovao svoga preteču sv. Ivana Krstitelja kad je za nj rekao da je »svjetiljka koja

gori i svijetli« (Iv 5, 35), može se u cijelosti primijeniti i na Ivana Merza. Trošila ga je i upravo izjedala revnost za širenje i obnavljanje kraljevstva Božjega na ovome svijetu, a napose u hrvatskom narodu, pa tako njegova duhovnost na sebi nosi izrazit *apostolski značaj*.

Kako je po vrlo bujnom liturgijskom životu cijelim svojim bićem sudjelovao u životu zemaljske Crkve — s njom je živio i osjećao, za nju je radio i žrtvovao se, s njom se neprestano uzdizao i usavršavao — tako se neprestano u svakom pogledu osposobljavao i pripravljaio da bude »živi, izabrani kamen« (1 Pt 2, 5) i nebeske Crkve koju sv. Ivan apostol u svom Otkrivenju slikovito i plastično prikazuje kao novi sveti grad Jeruzalem (usp. Otk 21, 10) što ga Gospodin već sada u vremenu izgrađuje svome božanskom veličanstvu. Zato duhovnost Ivana Merza ima i naglašeno *eklezijalno značenje*.

Osim milosti koja je neprestano izgrađivala i povećavala Ivanovu osobnu svetost on je od Duha Svetoga primio i cijeli niz milosnih darova ili karizmi. On je te brojne milosne darove najvjernije upotrijebio za neprestani rast i usavršavanje otajstvenoga Tijela Kristova — sv. Crkve. Zato njegova duhovnost ima i *karizmatički karakter*.

Uloga je bi. Djevice Marije u Ivanovu duhovnom životu toliko naglašena te sa sigurnošću možemo ustvrditi i slikovito se pjesnički izraziti da je Marija bila srce Ivanova srca, pa tako njegova duhovnost ima i *izrazit marijanski karakter*.

Sluga Božji *Ivan Merz* je svojom svestranom usklađenom pojavom i cijelim svojim životom u opakom i bezbožnom svijetu u punom smislu riječi bio evanđeoski kvasac (usp. Mt 13, 33). Svojom svestranom kršćanskom izgrađenošću i snagom ostvarene svetosti neodoljivo je djelovao i preobražavao sredinu u kojoj je živio i na jedinstven način u njoj apostolski djelovao.

Kao svjestan katolički laik nastojao je svim svojim snagama i sposobnostima vjerno vršiti svoje svećeničko poslanje na ovome svijetu što ga je primio po sakramentu sv. krštenja i po njemu postao dionikom kraljevskoga ili općeg svećeništva (usp. 1 Pt 2, 9; LG 10). Kao takav upravo je najidealnije izvršio ono što je II. vatikanski koncil označio kao nezaobilazan zadatak svakog nosioca »općeg svećeništva«. Koncil je to izrazio riječima: »Neka svi Kristovi učenici, ustrajući u molitvi i hvaleći Boga, prikazuju sebe kao živu, svetu. Bogu ugodnu žrtvu; neka po svoj zemlji svjedoče za Krista i neka opravdavaju svoju nadu u vječni život pred onima koji to traže.« (LG 10, 1)

Najviši domet nastojanja, napora, rada i borba ovoga sluga Božjega ipak predstavlja ono što je unio i u svoj »duhovni testament«, kad je na samoga sebe primijenio riječi sv. Pavla: »Za mene je život Krist, a smrt dobitak.« (Fil 1, 21) Njegov je kršćanski život bio život velikih i nepre-

stanih žrtava i trpljenja; svjesno je išao za tim da sav svoj život i djelovanje najtješnje poveže s misterijem muke i križa Kristova. »Mysterium Crucis« je najdublje utkan u svetački lik Ivana Merza. Uvjereni smo da je, primajući vjerno Božju milost i surađujući s njome, ostvario onaj stupanj svetosti za koji ga je Božja ljubav i mudrost predvidjela. Zato je i on punim pravom mogao o sebi reći: »S KRISTOM SAM RAZAPET NA KRIŽ. I NE ŽIVIM VIŠE JA, NEGO KRIST ŽIVI U MENI!« (Gal 2, 19).

BASIC ASPECTS OF IVAN MERZ'S, GOD'S SERVANT, SPIRITUALITY

Summary

This review is the result of intense reading of the original writings of Ivan Merz, God's Servant.

Merz lead a systematic spiritual life since his secondary school days. He aimed persistently at the highest degree of evangelic perfection possible, as witnessed by his DIARY. — Despite of the unfavourable circumstances in which he had been living and in which his personality had been developing, Ivan had been methodially widening his knowledge of religion thus growing in grace and virtue. He always paid special care to chastity and in the end he took his vows to live in celibacy the remainder of his life. — In the course of time he achieved a high degree of contemplation. Ivan lead a life filled with prayer, the soul of which was the Eucharistic Sacrifice. He excercised self-denial and extensive bodily mortification. — Contemplation was the base and source of Ivan's redundant apostolate. He loved the Blessed Virgin Mary with childlike affection, ardently propagated her cult, paying due honour to the saints and imitating their virtues. His energy and abundant abilities, Ivan Merz devoted all to apostolic work with youth. He wrote for them and talked to them extensively and he set an example for them in every field with his irreproachable evangelic life.

The spirituality of Ivan Merz had a very emphatic significance. It was evangelic, eucharistic, liturgic, apostolic, ecclesial and charismatic.